

סוכות חלק א'

החג, הסוכה וארבעת המינים

חג הסוכות, המגיע בעקבות הימים הנוראים, אינו מושרש כל כך בתודעת העם היהודי כמו החגים שקדמו לו, וגם פחות מובן מהם. חג הסוכות כולל שתי מצוות עיקריות: ישיבה בסוכה, מבנה שגגו זמני (עשוי מצמחיה שאינה מחוברת לקרקע), ונטילת ארבעה מינים – לולב (ענף מעץ דקל), אתרוג, הדסים וערבות. חג הסוכות ייחודי בכך שמלבד המצוות שעלינו לקיים בו, נאמר לנו אפילו היכן להתגורר ובאילו תנאים. כפי שנראה להלן, חג זה מלמד רעיונות עמוקים רבים על מטרת החיים ועל מערכת היחסים שלנו עם אלוקים.

ל"מורשה" שלושה שיעורים על סוכות ושמיני עצרת. השיעור הראשון מתייחס להיסטוריה של החג, למצוותיו ולרעיונות המרכזיים שלו, כולל הסוכה וארבעת המינים. השיעור השני יעסוק ברעיון הספציפי של השמחה בסוכות וכיצד הוא התבטא בשמחת בית השואבה. השיעור השלישי והאחרון יעסוק בימים הנחגגים בסופו של חג הסוכות: הושענא רבה, שמיני עצרת ושמחת תורה.

השיעור יתייחס לשאלות הבאות:

- מדוע אנו מצווים לעבור לסוכה למשך שבוע?
- מדוע נחגג חג הסוכות בעונה שנראית לא מתאימה?
- מהי משמעותם של ארבעת המינים?
- אילו מסרים עמוקים ניתן להפיק מן הסוכה?

מבנה השיעור:

הקדמה: הכריש שוחה למולך

חלק ראשון: הסוכה
פרק א. מצוות ישיבה בסוכה
פרק ב. מה מנציחה הסוכה
פרק ג. סוכות ממש
פרק ד. ענני כבוד
פרק ה. מדוע חוגגים את חג הסוכות בחודש תשרי

חלק שני: ארבעת המינים
פרק א. המצווה של ארבעת המינים
פרק ב. הסימבוליות של ארבעת המינים
פרק ג. נענוע הלולב

חלק שלישי: מסריו של חג הסוכות
פרק א. בניה על יסודות הימים הנוראים
פרק ב. ה' מקיים אותנו, מנחה אותנו ומגן עלינו
פרק ג. הסוכה מכניסה את העולם לפרספקטיבה
פרק ד. שיפור אישיותנו
פרק ה. זכירת הנסים מעוררת אותנו לדקדק במצוות
פרק ו. שלום

הקדמה: הכריש שוחה למולך

כיצד נוכל להפנים ולחוש שחינו עלי אדמות הם זמניים וארעיים? לעתים, גם יצירת אומנות עשויה לעורר שאלות יסודיות לגבי סיבת היותנו בעולם הזה, כפי שמתברר מתוך המאמר הבא.

יצירת האומנות של דמיאן הירסט, כריש השוחה בתוך אקווריום של פורמלדהיד, נמכרה ב-2004 תמורת שמונה מיליון דולר למולטי-מיליונר האמריקני סטיב כהן. הכריש התדרדר במידה ניכרת מאז נחשף לראשונה בגלריה של סאטשי ב-1992. תמיסת הפורמלדהיד שבה הוכנס הפכה עכורה, ואילו עורו הראה סימנים משמעותיים של בלאי. היה צורך בעבודת שימור יסודית על מנת למנוע התדרדרות נוספת. ב-2006 התקבלה החלטה להחליף את הכריש הקיים ולשדרג את תמיסת הפורמלדהיד, כולל הזרקת פורמלדהיד לתוך הכריש החדש, כדי למנוע ריקבון פנימי.

הכריש החדש קטן יותר מן המקורי, אך פראי יותר, ונדמה כי הוא שועט קדימה, מוכן להתנפל על טרף כלשהו, בלתי נראה, שמחוץ לאקווריום. אם תתכופף ותציץ מעבר לשיניו החדות, תראה מעבר לפיו הלכּן את החור השחור הגדול של לועו. כותרתה של היצירה היא, "חוסר האפשרות של מוות במוחו של אדם חי". זוהי מטאפורה ויזואלית סבירה למעבר שאנו סבורים כי לעולם לא יקרה. תוכלו לראות אותה עכשיו במוזיאון לאומנות מטרופולין של העיר ניו יורק עד אוקטובר 2010, בטרם ישחה הלאה לאתר אחר. (מבוסס על Gareth Harris, theartnewspaper.com ו-Roberta Smith, nytimes.com, תחת הכותרת Damien Hirst's Sharks in Formaldehyde).

לעתים, אנו חשים בטלטה הגורמת לנו להרהר בתכלית החיים. טלטה זו עשויה להיות אפילו ביקור במוזיאון. מעבר לשאלה של הוצאת סכום כסף גדול כל כך תמורת דג (אל תשאל אפילו על הגולגולת משובצת היהלומים בשווי מאה מיליון דולר), מעידה ההתדרדרות של כריש הדמיאן המקורי על עצמה – כל דבר פיזי הוא בסופו של דבר חולף, אפילו בתוך חומרים משמרים. החיים עצמם באים וחולפים ביעף – מעטים מאיתנו מסיימים את החיים מעבר לגיל 90. היהדות באופן כללי, וחג הסוכות באופן מיוחד, מתייחסים לנושאים הללו. כאשר אנו עוזבים את הנוחות של בתינו ועוברים לסוכה למשך שבוע תמים, אנו מגיעים להבנה כי החיים בעולם הזה חולפים. ולמרבה הפרדוקס, דווקא חג הסוכות, המדגיש את האופי החולף של החיים, מתאפיין כ"זמן שמחתנו" – הוא הפרדיגמה של השמחה! כיצד ייתכן הדבר? בשלושת שיעורי "מורשה" על סוכות נציע תובנות מספר בעניין.

חלק ראשון: הסוכה

חמישה ימים לאחר יום הכיפורים, אורזים היהודים את חפציהם ויוצאים לסוכותיהם למשך שבעה ימים. בחלק זה נדון בתנאי המצווה, ברקע ההיסטורי שלה ובסיבה לכך שחוגגים אותה בחודש תשרי (כאשר, כרונולוגית, היינו אמורים לעשות זאת בניסן).

פרק א. מצוות ישיבה בסוכה

1. ויקרא כג:לט, מב-מג – ישיבה בסוכה במשך שבעה ימים.

אך בהמשה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶסְפְּכֶם אֶת תְּבוּאֵת הָאָרֶץ תַּחֲגוּ אֶת חַג ה' שִׁבְעַת יָמִים בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן שִׁבְתֹּן וּבְיוֹם הַשְּׁמִינִי שִׁבְתֹּן:

בַּסֶּכֶת תִּשְׁבּוּ שִׁבְעַת יָמִים כָּל הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֶּכֶת: לְמַעַן יִדְעוּ דֹרְתֵיכֶם כִּי בַּסֶּכֶת הוֹשַׁבְתִּי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם.

2. שולחן ערוך תרל"ט – הסוכה הופכת להיות בית.

כיצד מצוות ישיבה בסוכה, שיהיה אוכל ושותה (וישן ומטייל) ודר בסוכה כל שבעת הימים, בין ביום בין בלילה כדרך שהוא דר בביתו בשאר ימות השנה, וכל שבעת ימים עושה אדם את ביתו עראי ואת סוכתו קבע.

במשך חג הסוכות אנו גרים בסוכה, מעון זמני, רוחני, כשהקב"ה מגן עלינו ישירות. כיצד בונים סוכה, אשר בהגדרתה חייבת להיות עראית?

3. שם תרל – ניתן לבנות את הדפנות אפילו מברזל או מבטון.

כל הדברים כשרים לדפנות.

אז מה מגדיר את אופיה הארעי של הסוכה?

4. שם תרכט – מהות ארעיותה של הסוכה היא גגה, העשוי מן הצומח, כשהוא תלוש.

דבר שמסככין בו צריך שיהיה צומח מן הארץ ותלוש ואינו מקבל טומאה.

פרק ב. מה מנציחה הסוכה?

למדנו כי הקיום העיקרי של חג הסוכות הוא הישיבה בסוכה. התורה אומרת לנו במפורש כי הטעם לכך הוא הנצחת ישיבתם של אבותינו בסוכות מיד לאחר יציאת מצרים.

1. ויקרא כג:מב-מוג – אנו יושבים בסוכה כדי להנציח את הדרך שבה חיו אבותינו כאשר הוציא אותם ה' מארץ מצרים.

בַּסֻּכּוֹת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים כָּל הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֹשְׁבוּ בַסֻּכּוֹת: לְמַעַן יָדְעוּ דִרְתֵיכֶם כִּי בַסֻּכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם

על אף שנדמה כי הרציונאל של המצווה ברור מתוך דברי התורה עצמה, יש מחלוקת בתלמוד לגבי ההיבט המדויק של יציאת מצרים המונצח באמצעות ישיבה בסוכה.

2. תלמוד בבלי, סוכה יא: מוקפים בענני כבוד או יושבים בסוכות ממש.

תניא כי בסכות הושבתי את בני ישראל: ענני כבוד היו דברי רבי אליעזר, רבי עקיבא אומר סוכות ממש עשו להם.

כעת נבדוק את משמעותן של כל אחת מן ההבנות לגבי משמעותה של הסוכה.

פרק ג. סוכות ממש

מילות הפסוק בהחלט מצביעות על ההבנה הפשוטה: יש לשבת בסוכות משום שאבותינו ישבו בסוכות. גם במקום אחר בתורה אנו מוצאים את המילה "סוכות" לציון מקום מגורים ארעי.

1. בראשית לג:ז – יעקב בונה סוכות לבהמותיו.

ויעקב נסע סְכֵמָה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סְכָת על כן קרא שם המקום סְכֵמָה:

מהי המשמעות של זכירת מעשי אבותינו לפני אלפי שנים? מדוע להנציח את תנאי חייהם?

2. רבינו בחיי, ויקרא כג:מוג – הישיבה בסוכות מנציחה את האופי הנסי של הישרדותם של אבותינו במדבר.

דעת האומר סכות ממש עשו להם, מפני זה נצטוינו לעשות סכות דוגמתן כדי שיתגלה ויתפרסם מתוך מצות הסכות

גודל מעלתן של ישראל במדבר שהיו הולכים עם כבוד האנשים והנשים והטף במקום שהוא אשר אין בטבע האדם לחיות בו... כי שם באותו מקום הכנתי להם כל צרכם ולא חסרו דבר.

3. רשב"ם, ויקרא כג:מוג – הישיבה בסוכה מגבירה את תחושת ההערכה שלנו כלפי ברכת השפע של ה'!

פשוטו כדברי האומרים במסכת סוכה - סוכה ממלש. וזה טעמו של דבר "חג הסוכות תעשה לך באספך מגרונך ומיקבך", באספך את תבואת הארץ, ובתיכם מלאים כל טוב דגן ותירוש ויצהר, למען תזכרו "כי בסוכות הושבתי את בני ישראל", במדבר ארבעים שנה בלא ישוב ובלא נחלה, ומתוך כך תתנו הודאה למי שנתן לכם נחלה, ובתיכם מלאים כל טוב ואל תאמרו בלבבכם: פחיי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה.

פרק ד. ענני הכבוד

(א) מקורות תנ"כיים לענני הכבוד:

1. שמות יג:כא – ענן הנחה את עם ישראל במדבר.

וה' הלך לפניהם יומם בעמוד ענן לנחתם הדרך ולילה בעמוד אש להאיר להם ללכת יומם ולילה:

2. במדבר י:לד – ענן כיסה את האנשים כאשר הם נסעו.

וענן ה' עליהם יומם בנסעם מן המחנה:

3. ספרי פג – עם ישראל היה מוקף בשבעה ענני כבוד.

שבעה עננים כתובים במסעיהם. ארבע מארבע רוחות, ואחד למעלה, ואחד למטה, ואחד לפניהם מנמיך את הגבוה ומגביה את הנמוך והורג נחשים ועקרבים:

(ב) המילה "סוכות" כוונתה לענני כבוד:

על אף שמתוך קריאה פשוטה בתורה נדמה כי מדובר ב"סוכות" ממש, אנו מוצאים כי רש"י העדיף את הגישה כי "סוכות" הן ענני כבוד.

1. רש"י, ויקרא כג:מוג – רש"י מעדיף את דעתו של ר' עקיבא לגבי המילה "סוכות".

כי בסכות הושבתי - ענני כבוד.

עד כה דנו בדעות השונות ביחס לסוכותיהם של אבותינו. אך, היום אין מי שחולק על כך שהסוכות שלנו הן סוכות ממש. כיצד מזכירה לנו ישיבה בסוכה את ענני הכבוד?

מספר מפרשים מסבירים מדוע סבר רש"י כי ענני כבוד הם הפירוש האמיתי למילה "סוכות" בהקשר הזה: מאחר שהתורה אומרת כי "בסכות הושבתי את בני ישראל", מרמז הפסוק למעשה שנעשה על ידי ה'. על אף שייתכן כי בני ישראל ישבו בסוכות ממש, הסוכה שעשה להם הקב"ה הייתה מעננים!

הרמב"ן נותן סיבה נוספת לכך ש"סוכות" הן ענני כבוד.

2. רמב"ן, ויקרא כג:מג – הישיבה בסוכה מזכירה את הנס של ענני הכבוד.

כי בסוכות הושבתני את בני ישראל ענני כבוד, לשון רש"י והוא הנכון בעיני על דרך הפשט, כי צוה שידעו הדורות את כל מעשי ה' הגדול אשר עשה עמהם להפליא ששכן אותם בענני כבודו כסוכה...

(ראה דברי הרב משה פיינשטיין בעמ' 21 להלן, המסביר כי עם ישראל דר בסוכות ממש וגם הוקפו בענני כבוד, וכן את הצורך בשניהם.)

פרק ה. מדוע חוגגים את חג הסוכות בתשרי?

לפי ההסברים שצוינו לעיל – כי הישיבה בסוכות מזכירה אירוע היסטורי שהתרחש לאחר יציאת מצרים – מדוע חוגגים את חג הסוכות בתשרי ולא בניסן, כאשר מזכירים את יציאת מצרים במהלך חג הפסח? התשובה לכך תלויה בשאלה מה בכלל מבקשים להנציח בחג הסוכות.

1. רמב"ן, ויקרא כג:מג – אנו חוגגים את חג הסוכות בתשרי משום שזאת התקופה שבה נזקקו אבותינו לראשונה להגנתה של הסוכה.

ועל דעת האומר סוכות ממש עשו להם, החלו לעשותן בתחלת החרף מפני הקר כמנהג המסנות, ולכן צוה בהן בזמן הזה, והזכרון שידעו ויזכרו שיהיו במדבר לא באו בבית, ועיר מושב לא מצאו ארבעים שנה, והשם היה עמקם, לא חסרו דבר.

2. טור, אורח חיים תרכה – בניית סוכות בתשרי ממחישה את מסירותנו למצווה.

ואע"פ שיצאנו ממצרים בחדש ניסן לא צננו לעשות סוכה באותו הזמן לפי שהוא ימות הקיץ ודרך כל אדם לעשות סוכה לצל ולא היתה ניכרת עשייתנו בהם שהם במצות הבורא יתברך. ולכן צוה אותנו שנעשה בחדש השביעי שהוא זמן הגשמים ודרך כל אדם לצאת מסוכתו ולישב בביתו ואנחנו יוצאים מן הבית לישב בסוכה, בזה יראה לכל שמצות המלך היא עלינו לעשותה.

3. הגאון מוילנא, שיר השירים א:ד – ענני הכבוד מייצגים את חזרתה של השכינה לעם ישראל.

סוכות שהוא זכר להיקף ענני כבוד שהיה תלוי בבנין המשכן. ובוה יתורץ מה שהקשו (עי' טווא"ח סי' תרכ"ה) למה אנחנו עושים סוכות בתשרי, כיון שהוא נגד היקף ענני כבוד היה ראוי לעשות בניסן, כי בניסן היה תחילת היקף העננים.

אבל נראה, לפי שכשעשו את העגל נסתלקו העננים ואז לא חזרו עד שהתחילו לעשות המשכן, ומשה ירד ביום הכפורים, ובמחרת יום הכפורים 'ויקהל משה' צוה על מלאכת המשכן זה היה בי"א תשרי, וכתוב והעם הביאו עוד נדבה בבקר בבקר ב' ימים הרי י"ג בתשרי. ובי"ד בתשרי נטלו כל חכם לב ממושה את הזהב במנן ומשקל, ובט"ו התחילו לעשות ואז חזרו ענני כבוד, ולכך אנו עושין סוכות בט"ו בתשרי.

ובכן, המנהג להתחיל לבנות את סוכותינו מיד לאחר סיום הצום של יום הכיפורים (מלבד הרעיון של "ללכת מחיל אל חיל", כלומר לעבור בזריזות ממצווה למצווה), מבוסס על ההסבר כי לאחר ההתפייסות שלנו עם ה' ביום הכיפורים, חזרו ענני הכבוד - בעת בניית המשכן, התואמת לתאריך היום הראשון של סוכות.

4. שולחן ערוך ורמ"א, אורח חיים תרכה:א – הישיבה בסוכה מזכירה את הנס של חיים בצל ענני הכבוד.

כי בסוכות הושבתני את בני ישראל הם ענני כבוד שהקיפם בהם לבל יגם שרב ושמש. רמ"א - ומצוה לתקן הסוכה מיד לאחר יום כפור, דמצוה הבאה לידו אל יחמיצנה.

נקודות לסיכום החלק הראשון:

- ☞ הסוכה שבה אנו יושבים בחג הסוכות מזכירה לנו את החוויה של אבותינו כאשר הם יצאו ממצרים. ההיבט המדויק של חוויה זו נידון בתלמוד.
- ☞ לפי הדעה הראשונה, אבותינו חיו בסוכות ממש ועל כן אנו מצווים לעשות כמותם.
- ☞ לפי הדעה השנייה, הסוכות שבהן הושיב ה' את אבותינו היו ענני הכבוד שהקיפו אותם כשהלכו במדבר בדרכם ממצרים לארץ ישראל.
- ☞ יש להסביר, על פי כל אחת מן הדעות, מדוע מקיימים מצווה זו בתשרי ולא בניסן. כשמדובר בסוכות ממש, מתאים להזכיר את החיים בסוכות דווקא בראשיתו של החורף כדי להראות שאנו עושים זאת לשם המצווה; ענני הכבוד, שניתנו בעת יציאת מצרים אך אבדו, חזרו לעם ישראל רק בסוכות.

חלק שני: ארבעת המינים

מצווה מרכזית נוספת של סוכות, ארבעת המינים, מתמקדת בשלושה צמחים - הלולב, ההדסים, הערבות, ובפרי אחד - האתרוג. שלושת המינים הראשונים מאוגדים יחד וברוך כלל מכונים "לולב". מצוות ארבעת המינים כרוכה בנטילתם יחדיו ובנענועם לכל הכיוונים.

פרק א. מצוות ארבעת המינים**1. ויקרא כג:מ – ארבעה מיני צמחים.**

וְלִקְחֶתֶם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הַדָּר פֶּתַת תְּמָרִים וְעֵנַף עֵץ עֵבֶת וְעֶרְבֵי נָחַל וְשִׁמְחֶתֶם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים:

2. משנה, סוכה ג:ד - כמה נוטלים מכל צמח לשם המצווה.

רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל אוֹמֵר, שְׁלֹשָׁה הַדָּסִים וְשִׁתֵּי עֶרְבוֹת לולֵב אֶחָד וְאַתְרוֹג אֶחָד.

3. רמב"ם, הלכות שופר, סוכה ולולב ז:ה, ו, ט – כך יש לקיים את מצוות ארבעת המינים.

5. ארבעה מינין אלו מצוה אחת הן ומעכבין זה את זה וכולן נקראים מצות לולב, ואין פוחתין מהן ואין מוסיפין עליהן, ואם לא נמצא אחד מהן אין מביאים תחתיו מין אחר הדומה לו.
6. מצוה מן המובחר לאגוד לולב והדס וערבה ולעשות שלשתן אגודה אחת. וכשהוא נוטלם לצאת בהן מברך תחלה 'על נטילת לולב' הואיל וכולן סמוכין לו ואחר כך נוטל האגודה הזאת בימינו ואתרוג בשמאלו ונוטלן דרך גדילתן שיהיו עיקריהן למטה לארץ וראשיהן למעלה לאויר.
9. ומצוה כהלכתה שיגביה אגודה של שלשה מינין בימין ואתרוג בשמאל ויוליך ויביא ויעלה ויוריד וינענע הלולב שלש פעמים בכל רוח ורוח.

שימו לב: יש מנהגים שונים לגבי אופן נענוע הלולב וסדר הנענועים.

מצווה לקנות מינים יפים ומהודרים כדי לקיים את המצווה, ומנהג רווח ומשובח הוא לרכוש בלי לקמץ במזון.

יחד עם זאת, יש שיקולים נוספים הקובעים כמה כסף להוציא על רכישת ארבעת המינים, כפי שממחיש הסיפור הבא:
 ר' אייזן היה ידוע כאחד המומחים הגדולים בקביעת כשרות הלולב והאתרוג. לפני חג הסוכות, באו לביתו מאות אנשים, שביקשו לשאול לדעתו על האתרוג או הלולב שרכשו או שביקשו לקנות.

פעם, הגיע אברך צעיר לר' אייזן מספר ימים לפני יום טוב עם אתרוג שבעניו היה נפלא. לבקשתו, החל ר' אייזן לבדוק את האתרוג

בקפדנות כדי לגלות פגמים כלשהם – פגם בצבע, נקבים או בליטות – שיפסלו את האתרוג.

לאחר מספר דקות, הרים הרב את עיניו ואמר לצעיר, "האתרוג הזה לא מתאים לאדם כמוך."

הצעיר נבהל. הוא למד את הלכותיהם המורכבות של ארבעת המינים, ובילה זמן רב בחיפוש אחר אתרוג מושלם לדעתו. מדוע חש הרב כי אתרוג זה אינו מתאים לאדם ברמתו?

"האם יש שאלה לגבי כשרות האתרוג?" שאל האברך בדאגה. "חשבתי כי הוא עומד בכל הדרישות."

במקום להשיב על השאלה, שאל ר' אייזן שאלה משלו. "ספר לי, הוא אמר לצעיר זה שמעולם לא פגש קודם לכן, "מה אתה עושה?"

"אני לומד בכלל כאן בירושלים," השיב הצעיר.

"האם אתה מקבל שם מלגה?" המשיך הרב לשאול.

"כן, בוודאי," הגיעה התשובה.

"מהו הסכום?"

הצעיר נקב בתשלום החודשי, שהיה סכום מינימאלי ביותר.

"כמה מבקש הסוחר על האתרוג הזה?" התעניין הרב.

האברך נקב בסכום אסטרונומי.

"כך חשבתי," השיב הרב. "אתה צודק, האתרוג מופלא. אך, אם תקבל את עצתי, תקנה אתרוג זול בהרבה, וביתרת הסכום שרצית להוציא, תקנה לאשתך שמלה לחג. כך תכבד את החג באמת!" (מתוך The Maggid's Table, הרב פסח קראהן, עמ' 101-102).

פרק ב. הסימבוליות של ארבעת המינים

חכמי התלמוד והמדרש הרחיבו לגבי המשמעות הטבועה בארבעת המינים. על פי תפיסתם, מייצגים מינים אלו, בין השאר, סוגים שונים של אנשים בעם ישראל, וכן חלקים שונים בגוף האדם.

1. ויקרא רבא ל:יא – ארבעת המינים מייצגים ארבעה אלמנטים בעם ישראל.

פרי עץ הדר, אלו ישראל, מה אתרוג זה יש בו טעם ויש בו ריח כך ישראל יש בהם בני אדם שיש בהם תורה ויש בהם מעשים טובים. כפות תמרים, אלו ישראל, מה התמרה הזו יש בה טעם ואין בה ריח כך הם ישראל יש בהם בני אדם שיש בהם תורה ואין בהם מעשים טובים. וענף עץ עבות, אלו ישראל, מה הדס זה יש בו ריח ואין בו טעם כך ישראל יש בהם בני אדם שיש בהם מעשים טובים ואין בהם תורה. וערבי נחל, אלו ישראל, מה ערבה זו אין בה לא טעם ולא ריח כך הן ישראל יש בהן בני אדם שאין בהן לא תורה ולא מעשים טובים, ומה הקב"ה עושה להן, לאבדן אי אפשר, אלא אמ' הקב"ה יוקשרו כולן אגודה אחת והן מכפרים אלו על אלו.

(א) אחדות:

כפי שמסביר המדרש לעיל, יצירת אגודה מארבעת המינים מסמלת את איחודם של סוגים שונים של אנשים מעם ישראל - לגוף אחד שלם.

1. הרב אשר חיים לויין, מתוך www.torah.org – ארבעת המינים וחג הסוכות מלמדים אחדות.

הרעיון המונח ביסודו של חג הסוכות הוא אחדות.

ליהודי, שהוא אדם ייחודי שאין תמורתו, יש משימה ייחודית בחיים, המותאמת לאישיותו ולנסיבות חייו. יחד עם זאת, הוא גם חלק מן הכלל. נקודת ההתייחסות שלו היא כבן משפחה, כחבר בקהילה, וכחלק מן העם היהודי. גוף האדם מתפקד באמצעות איחודם של איברי גוף שונים. רק משום שהם פועלים בתיאום זה עם זה, יורים הלב דם לגוף, העיניים תראינה, הפה ידבר ושלד הגוף יעמוד. אף אחד מן המרכיבים אינו יכול לפעול בנפרד מן השאר; כל אחד מהם הוא חיוני ואין אפשרות לוותר עליו.

כך, העם היהודי הוא אורגניזם אחד מאוחד. העם הנבחר, המורכב מקבוצות שונות – כהנים, לויים וישראלים – מסוגל לתפקד רק כאשר יש אחדות בין שורותיו. רק על ידי "הרכבת" כל חלקיו של העם היהודי ליחידה הרמונית שמחה, "איחוד משפחתי", יכול העם היהודי למלא את תפקידו הלאומי ולהגיע לרמת שיא של אחדות: התאחדות עם הקב"ה. שתי האחדויות מסומלות באיגודם של ארבעת המינים.

ארבעת המינים מסמלים, באופן חי ונחרת בלב, את איחודן של ישויות אלה, הנדמות כנפרדות. כמו איחוד משפחתי, "אחד למען כולם", חיבורם של כל החלקים מביא שמחה ואושר. הרמונית השלום של החג – כפי שאנו אומרים בתפילותינו, "סוכת שלומך" – היא המביאה את "והיית אך שמח" (דברים טז:טו) אל התקופה. יחד, אנו מתאחדים בשמחה – כאיש אחד בלב אחד – בצל כנפיו של ה', כדי לעובדו ולהתאחד עמו.

(ב) התמקדות רוחנית:

ארבעת המינים גם ממקדים אותנו ברעיון כי ה' הוא מקור שמחתנו בתקופה זו של השנה.

1. ספר החינוך, מצווה שכד – ההשקפה הנכונה מתעצבת על ידי המעשים.

משרשי המצווה... שהאדם נפעל כפי פעולותיו שיעשה תמיד, ורעיוניו וכל עשתונותיו נתפשות אחרי פועל ידיו, אם טוב ואם רע. ועל כן כי רצה המקום לזכות את עמו ישראל אשר בחר, הרבה להם מצוות, להיות נפשם מתפעלת בהן לטובה תמיד כל היום.

מצות הלולב עם שלשת מיניו מזה השורש הוא, לפי שימי החג הם ימי השמחה גדולה לישראל, כי הוא עת אסיפת התבואות ופירות האילן בבית, ואז ישמחו בני אדם שמחה רבה, ומפני כן נקרא חג האסיף, וצוה הא-ל לעמו לעשות לפניו חג באותו העת, לזכותם להיות עיקר השמחה לשמו.

ובהיות השמחה מושכת החומר הרבה ומשכחת ממנו יראת אלקים בעת ההיא, ציונו השם לקחת בין ידיו דברים המזכירים אותנו כי כל שמחת לבנו לשמו ולכבודו. והיה מצונו להיות המזכיר מין המשמח...

(ג) עבודת השם בכל הגוף:

1. ספר החינוך, מצווה שכד – ארבעת המינים הם משל לאיברי הגוף החיוניים לאדם, ומשדרים שיש להשתמש בשכל, במעשים ובדיבור כדי לעבוד את ה'.

ועוד יש בארבעה מיניו אלו ענין אחר, שהן דומין לאיברים היקרים שבאדם. שהאתרוג דומה ללב שהוא משכן השכל, לרמז שיעבוד בוראו בשכלו. והלולב דומה לשדרה שהיא העיקר שבאדם, לרמז שיישר כל גופו לעבודתו ברוך הוא. וההדס דומה לעינים, לרמז שלא יתור אחר עיניו ביום שמחת לבו. והערבה דומה לשפתים, שבהן יגמור האדם כל מעשהו בדבור, לרמז שישים רסן לפיו ויכוין דבריו, ויירא מהשם אף בעת השמחה.

פרק ג. נענוע הלולב

את ארבעת המינים נוטלים יחדיו כדי לקיים מצווה מן התורה. מברכים על המצווה ואחר כך מנענעים אותם לכל ארבעת הכיוונים וכן למעלה ולמטה. נענועים אלה חוזרים על עצמם בנקודות מסוימות במהלך תפילת ה"הלל" הנאמרת כל בוקר בחג הסוכות.

1. תלמוד בבלי, סוכה לו: - נענוע ארבעת המינים הוא מעשה של הכרה בממשלתו של ה'.

אמר רבי יוחנן: מוליך ומביא למי שהארבע רוחות שלו, מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו.

2. בנענועים יש סגולה להגן מפני המזיקים.

והיכן היו מנענעין? ב'הודו לה' תחילה וסוף, וב'אנא ה' הושיעה נא'.

אמר רבי חמא בר עוקבא אמר רבי יוסי ברבי חנינא: מוליך ומביא - כדי לעצור רוחות רעות, מעלה ומוריד - כדי לעצור טללים רעים.

3. "טללי אורות", סוכות חלק ב', עמ' 417, מצטט את פניני רבנו יחזקאל - כוח ההגנה טמון בכוונה שמאחורי המעשה ולא במעשה עצמו.

כיצד זה נעצרים הרוחות הרעות והטללים הרעים על ידי נענועי הלולב לארבע רוחות השמיים?

ביאר רבי יחזקאל אברמסקי:

כשמנענע האדם בלולב לצד מסויים, הרי הוא מודה ומהלל את הקדוש ברוך הוא על כל החסד והטוב שמטיב ומשפיע הקדוש ברוך הוא לעולמו מאותה רוח. הכרת הטובה וההודיה להשם יתברך היא מעלה כה גדולה, עד שבזכותה ומכוחה ניתן למנוע רוחות רעות וטללים רעים מלבוא לעולם ותחת זאת להשפיע על העולם אך טוב וחסד מאת השם יתברך מקור הברכה. נמצא שלא פעולת הנענועים כשלעצמה היא הגורמת לכך, אלא המחשבה והכוונה שנלוות למעשה. ואם במחשבה ובכוונה תלוי הדבר - אין לך כוונה גדולה וטובה יותר מאשר הכרת הטובה וההודיה להשם יתברך.

נקודות לסיכום החלק השני:

- ☞ קיום המצווה של ארבעת המינים כרוך בנטילתם של ארבעה צמחים אלו, איגודם יחד, ונענועם לכל הכיוונים.
- ☞ ארבעת המינים מסמלים סוגים שונים של יהודים וגם חלקים שונים בגוף האדם. סימבוליות זו מעודדת אחדות והתמסרות מוחלטת לה'.
- ☞ בנוסף, בכוחם של נענועי הלולב והאתרוג להפוך את רגשות השמחה לרגשות תודה לה' על הברכות שהעתיר עלינו. תחושה זו מובילה לברכה גדולה יותר.

חלק שלישי: מסריו של חג הסוכות

התיאור של סוכות כזמן של "אסיף רוחני" מורגש בצורה מוחשית לאחר הימים הנוראים - ראש השנה ויום כיפור, שהם הימים הרוחניים האינטנסיביים ביותר בשנה. בסוכות ניתנה לנו הזכות לדור, כביכול, עם הקב"ה בסוכה, כשאנו מתמקדים במשימה העיקרית של העם היהודי, הן ברמה הלאומית והן ברמה האישית.

פרק א. בניה על יסודות הימים הנוראים

מלבד משמעותה ההיסטורית של הסוכה כזכר ליציאת מצרים, ראוי לשים לב לתזמונו של חג הסוכות כשלעצמו. חג סוכות, המגיע בעקבותיהם של ראש השנה ויום הכיפורים, משחק תפקיד חשוב בסיומה של עונת הימים הנוראים.

1. רבי יצחק עראמה, "עקידת יצחק", ויקרא שער סז, עמ' 130 – חג הסוכות מחזק את הביטחון שפיתחנו במהלכם של ראש השנה ויום הכיפורים.

אחר שקבע מסמרות בפרקים העוברים בחדוש העולם וביכלתו המוחלט ובתורה מן השמים וביום הדין ובכפרה... סמך לזה הפרק לקבוע לנו את חג הסוכות בחמשה עשר יום לחדש השביעי שהוא זמן תחלת ימי הגשם והקור, צוה אותנו שנצא מבית קבע אשר אנחנו יושבים כל השנה לשבת בסוכה שהיא דירת עראי ותחת אויר השמים - היפך מה שעושין אז כל העולם, כי הם נאספים אז מהשדות או מהחצרות אל בתים ספונים בארז.

כלומר "צאו מאצטגנינות שלכם אשר אתם חושבים להסתופף בבתי טובים אשר בניתם ובואו חסו בצלי כדי שיהא קבוע בלבכם אימות מה שהנחנו מהשחרור העולמי". כי באמת היושב בסתר עליון... הוא החי חיים בטוחים, חיים שמחים, חיים מאושרים, חיים מופנים מרוב העמל והטרדה אשר תחת עול הענינים הזמניים מבלי המשך תועלת עצמו לסוף...

2. הרב אברהם סבע, פירוש צרור המור על פרשת אמור – בסוכות חוגגים את העובדה כי זכינו בדין בראש השנה ויום הכיפורים.

והרמז בזאת המצוה הוא כי אחר שישראל יצאו ביד רמה מיום הדין שהוא יום ר"ה. והשם יתברך סלח לחטאתם מכח התשובה. ומכח יוה"כ. רצה הש"י להודיע לכל העולם זה החסד הגדול שעשה עמהם לכפר עונותיהם. לפי שעד עכשיו מכח הדין והעון היו ישראל בפחד ובדאגה... אבל עכשיו שנצחו הדין והם בשמחה. רצה הש"י שיצאו מבתייהם בלי פחד. ויצאו השדה לעשות סוכות ולישב שם בלי פחד ויראה. אחר שאין יראים מכח הדין... ואינם צריכים להשגב בעיר חומה דלתים ובריח. ולכן נקרא זה המועד חג הסוכות.

כמו שכתבו בזוהר שזה דומה לאדם שיש לו דין עם אחד והם עומדים לפני המלך והמלך חייב לאחד וזיכה לאחד. והיו שם ממתנינים לידע עם מי הדין ולא היו יודעים. עד שבא אחד ואמר מי שיוציא בידו שרביט המלך הוא נצח הדין. כך כל העולם עומדים בדין בחדש זה ואין יודעים מי נוצח הדין. יצא אחד ואמר מי שיוציא בידו שרביט של המלך נצח הדין. כך אמר להם ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר וכפת תמרים. ואלו הן ארבע טכסיסי מלוכה. והוא שרביטו של מלך. בענין שכל העולם יודעים שישראל נצחו הדין.

3. הרב חיים פרידלנדר, "שפתי חיים" כרך א', עמ' 327 – הישיבה בסוכה מבטאת את השאיפה המרכזית למלא את רצון ה'.

לאחר ימי הדין נתן לנו הקב"ה את מצות סוכה, שמלמדת כי אין לנו שאיפה ועסק אחר מלבד המטרה של "לעשות רצונך בלבב שלם". הכיצד? מצות סוכה היא – "תשבו כעין תדורו". כל עניני הרשות כאכילה, שתיה, שינה וכו' נהפכים לענין של מצוה, הסוכה מלמדת ומרגילה לעשות את העוה"ז לדירת עראי. כאשר העוה"ז הוא דירת עראי ואינו אלא אמצעי לעבודת ה', בבחינת "בכל דרכיך דעהו", מתקיים כאן "לעשות רצונך בלבב שלם".

4. הרב שלמה וולבה, "עלי שור" כרך ב', עמ' 451 (מצטט את הלכות לולב ה:יב) – השמחה בחג הסוכות מגיעה מתוך המחילה של יום הכיפורים.

אע"פ שכל המועדות מצוה לשמוח בהן, בחג הסוכות היתה במקדש יום שמחה יתירה שנאמר ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים [ויקרא כג:מ].

השמחה היתירה של סוכות באה בעקבות ימי הדין ומחילת העונות... הרי עיקר השמחה היא להטהר מחטא!

פרק ב. ה' מקיים אותנו, מנחה אותנו ומגן עלינו

הישיבה בסוכה מדגישה את ביטחוננו בא-ל זן ומגן, וכן את האמונה בהשגחה פרטית.

1. הרב חיים פרידלנדר, "שפתי חיים" כרך א', עמ' 330 – ה' דואג לכל צרכינו.

ציוותה עלינו התורה לצאת מדיירת קבע לדירת עראי, לדירה שנבנית מפסולת גורן ויקב... כדי לקבוע בנפשינו שלא הגורן והיקב שאנו סומכים ונשענים עליהם הם יתנו לנו את המחסה, רק הפסולת, שאין אנו מיחסים לה כל חשיבות, ורק היא תתן לנו את המחסה כשנחסה בצילה בציווי של הקב"ה, ונאמין בו כי הוא הנותן כח לעשות חיל... זו היא הגלות של הסוכה, היציאה מבית לחסות בצילא דמהימנותא (בצל האמונה) להכיר כי כל מה שזכינו לאסיף... הכל מתנת שמים.

2. הרב שמשון רפאל הירש, חורב ל:רטז-ריז – התורה מבקשת כי נכיר בכך שה' הוא המקור להצלחתנו וביטחוננו.

חג הסוכות... התקופה בשנה בה האסיף כמעט הושלם והגורן והבית מלאים. כבר אינך נושא עיניים לברכת שמים, כי כבר אספת את ברכתך.... עזוב את ביתך המוצק והיציב; התגורר מתחת לתקרה דלילה של צמחים ולמד את המסר: ה' הושיב את אבותיך בסוכות במשך ארבעים שנה לאחר שהוציא אתכם ממצרים... תחוש ביטחון בחסותו.

3. הרב חיים פרידלנדר, "שפתי חיים" כרך א', עמ' 332 – הישיבה בסוכה גורמת לנו להכיר בהשגחה האלוקית.

שבעת ימי קיום מצות ישיבת סוכה הם בבחינת "שיויתי ה' לנגדי תמיד" – ישיבה תחת הנהגת הקב"ה. והוא הענין של "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל" (ויקרא כג:מג). על כל דור לדעת "כי בסוכות הושבתי..." כי באמת במהות הענין אין הבדל בין מצבנו אנו למצב דור המדבר. וכמו שבמדבר לא היתה אפשרות טבעית להתקיים, אלא רק ע"פ הקב"ה שהנהיגם בהנהגה של "בסוכות הושבתי" – ענני כבוד, וכן היו בכל מסעם במדבר – הנהגה נישאת למעלה מדרך הטבע, כך בכל דור אנו יושבים תחת צלו של הקב"ה, ומוגנים בצל האמונה.

הסיפור הבא ממחיש את ההשגחה האלוקית שליוותה חייל צה"ל בחג הסוכות.

בהושענא רבא (היום האחרון של סוכות) שהו הרב שמאי פרנס, אחד מן הרבנים הבכירים בצה"ל, ועוזריו בסמוך לתעלת סואץ, פחות משבועיים לאחר פרוץ מלחמת יום הכיפורים בשנת תשל"ד (1973). השעה הייתה שעת בוקר מאוחרת, וכאשר נסע לכיוון בסיס צבאי שנבנה לאחרונה בלב המדבר, עלתה בו המחשבה כי מאחר שכבר נטל את לולבו ואת אתרוגו בפעם האחרונה לחג זה, יוכל להשאיר אותם בבסיס הצבאי.

לאחר שהגיע הרב שמאי לבסיס, נוצר תור ארוך של חיילים, הממתנים לברך על הלולב והאתרוג. באותה עת נעה דרומה משאית תחמושת, הנהוגה בידי חייל שאינו שומר מצוות, אריק שועלי. כשהתבונן במשקפת החזקה שלו, ראה קבוצה גדולה של חיילים מכונסים במקום אחד. מתוך סקרנות, הוא סטה מעט מדרכו, ירד מן המשאית והתקרב למקום שבו התכנסו החיילים.

כשהתקרב למקום, שאל את אחד החיילים, "מה קורה פה?" הם הסבירו לו כי הרב שמאי הגיע, והחבר'ה מחכים ליטול לולב ואתרוג. אריק לא התלהב, אבל כשציין אחד מחבריו שזה היום האחרון שאפשר לקיים את המצווה, הסכים להמתין לתורו. לאחר המתנה, הגיע סוף תורו של אריק. ברגע שבו נטל את הלולב והאתרוג בידיו, נשמע פיצוץ אדיר בקרבת הבסיס. פצצה פגעה במשאית של אריק! כלי הרכב התפוצץ והתחמושת שבתוכו התפוצצה אף היא. הפיצוצים היו כה עזים, עד שנוצר מכתש במקום שבו חנתה המשאית. כשבדקו אחר כך את המקום שבו עמדה המשאית, לא מצאו החיילים אפילו חתיכת מתכת אחת שנותרה מכלי הרכב שפוצץ.

שלושה חודשים לאחר המעשה, קרא הרב פרנס מודעה קצרה בעיתון צבאי ישראלי. הייתה שם הודעה כי אשתו של החייל אריק שועלי ילדה בת. ההודעה כללה הצהרה נרגשת של האב הצעיר. "אני מאמין בכל ישותי, כי אני חי היום וכי זכיתי לראות את בתי רק בזכות המצווה שעשיתי בזמן שהמשאית שלי נפגעה".

על מנת לזכור את חסדי ה', קרא לבתו לולבה.

("לולבה", הרב פסח קראהן. הועתק באישור מתוך "In the Footsteps of the Maggid", הוצאת מסורה. השמות שונו על פי בקשת המשתתפים.)

פרק ג. הסוכה מכניסה את העולם לפרספקטיבה

היציאה מן הבית וההיחשפות לאיתני הטבע, עשויות להשפיע עמוקות על הדרך שבה אנו רואים את מטרות החיים.

1. **הרב משה פיינשטיין, "דרש משה", דרש כב – הסוכה מלמדת אותנו להפנים כי העולם הזה הוא רק אמצעי להגעה לעולם הבא: אל תשקע יותר מדי ברדיפה אחרי החומרי.**

והנה דור המדבר שהשיגו מדריגה גדולה מאד כנביאים וזכו לענני כבוד, מ"מ סוכות ממש ג"כ עשו להם, פי' שהוצרכו להיות במדבר ארבעים שנה ולחיות רק חיי עראי ולאכול מן, כדי ללמוד ולשנן שהעולם הוא רק פרוזודור, כדי שכשיבואו לארץ לא ישתקעו בחיי ההבל.

2. **הרב יצחק עראמה, "עקדת יצחק", אמור, עמ' 130 – עלינו להתמקד בצבירת עושר רוחני.**

ויוצאין אל סוכה קטנה זו אשר אין בה רק ארחת יום ביומו ועל הרוב מטה ושלחן וכסא ומנורה שהוא התעוררות נפלא שלא יתעסק האדם להרבות מאלו הקניינים כי די בהכרחי לבד כל ימי היותו בפרוזודור הזה שהוא דירת עראי... כי הנה המרבה בענייני העולם הזה ממעיט בקניינים האמתיים.

3. **הרב מאיר שמחה הכהן מדווינסק, "מושך חכמה", ויקרא כג:מב – הישיבה בסוכה מעניקה לנו את היכולת לרופף את התלות בעולם הפיזי.**

התורה האלקית יש בה מצות שהם מדריכים האדם נגד הטבע, ויש מצות שהם כפי הטבע, רק שהם מטהרים את הטבע ומזככים אותה.

וזה מצות סוכה, אחרי שהאדם הוא עמל בשדה כל הקיץ, יחרוש, יזרע, ויעדור, ויקצור, ויעמר, ועמל בשדה, ויאסוף את גרנו, ואסמיו מלאו בר ולבו שמח בפרי עמלו מה מתוקה לו מנוחתו להסתופף בצל ביתו, אז באה התורה ואמרה -- צא מדירת קבע ושב בדירת עראי (סוכה ב) וזה נגד הטבע לקדש כחות האדם והרגשותיו מגבול החמרי...

אמנם יש מצות שהן כפי חוקי הטבע, רק שהוא עפ"י חוקי החכמה העליונה בפרטים מצוינים לפי טעמי החכמה האלוקית... והנה מִחֶק הטבעי לשמוח בעת האסיף בזרעונים ובעטרות של שבלים, כנהוג בין העמים ע"ז באה התורה והגבילה ד' מינים ידועים בקבלה ואמרה ושמתם לפני ה' ז' ימים...

4. **רמח"ל (רבי משה חיים לוצאטו), "דרך ה'" ד:ח – להכיר בכך שאנו עם קדוש עם משימה רוחנית.**

כי הנה ענני הכבוד שהקיף הקב"ה את ישראל, מלבד תועלתם בגשמינות, שהייתה לסכך עליהם ולהגן בעדם, עוד הייתה תולדה גדולה נולדת בהם בדרכי הרוחניות, והוא, כמו שעל ידי העננים ההם היו נמצאים ישראל מובדלים לבדם ונשואים מן הארץ, כן היה נמשך להם מציאות הארה המשכנת אותם לבד נבדלים מכל העמים, ומנושאים ומנוטלים מן העוה"ז עצמו, ועליונים ממש על כל גויי הארץ. ודבר זה נעשה בשעתו לישראל, להגיעם אל המעלה העליונה הראויה להם, ונמשכת תולדתו זאת לכל אחד מישראל לדור דורים, שאמנם אור קדושה נמשך מלפניו ית' ומקוף כל צדיק מישראל, ומבדילו מכל שאר בני האדם, ומנשאו למעלה מהם, ומשימו עליון על כלם, ומתחדש דבר זה בישראל בחג הסוכות על ידי הסוכה.

פרק ד. תיקון אישיותנו

כמו בכל תחומי היהדות, אנו שואפים להפנים את המסרים הרלוונטיים למצווה כדי לתקן את אישיותנו.

1. **כלי יקר, ויקרא כג:מב – הישיבה בסוכה מסייעת לנו להימנע מגאווה וכפיות טובה.**

לפי שבזמן אסיפת התבואה מן השדה כל אחד רוצה לילך מן השדה לתוך ביתו לישיב בו ישיבה של קבע, וחששה התורה אולי על ידי ישיבת קבע ירום לבבו כי מצאה ידו כביר וישמן ויבעט.

פרק ה. זכירת הנסים מעוררת אותנו לדקדק בקיום מצוות**1. ספר החינוך, מצווה שבה – הישיבה בסוכה מזכירה לנו את הנסים שעשה לנו ה' ומעוררת אותנו לדקדק בקיום המצוות.**

משרשי המצווה, מה שמפורש בכתוב [ויקרא, כ"ג מ"ג], למען נזכור הניסים הגדולים שעשה האל ברוך הוא לאבותינו במדבר בצאתם ממצרים, שסיככם בענני כבוד שלא יזיק להם השמש ביום וקרח בלילה. ויש שפירשו שסוכות ממש עשו בני ישראל במדבר. ומתוך זכירת נפלאותיו שעשה עמנו ועם אבותינו נזהר במצוותיו ברוך הוא, ונהיה ראויים לקבלת הטובה מאתו, וזהו חפצו ברוך הוא שחפץ להיטיב.

פרק ו. שלום

הסוכה היא סמל לשלום, סמל הכמיהה ליום שבו יתאחד העולם לעבוד את ה'.

1. סידור, ערבית לשבת – הסוכה מסמלת כי ה' פורש סוכת שלום על עם ישראל.

ברוך אתה ה' הפורש סוכת שלום עלינו ועל כל עמו ישראל ועל ירושלים.

2. מועדי ראי"ה – הגמישות בקיום מצוות הסוכה מגלה את השיבות השכנת השלום בין אנשים ובקהילה.

"ופרוש עלינו סוכת שלומך" – מצינו בסוכה שנשנו בה הלכות מיוחדות שהן מכשירות אותה, לא רק כשאיננה בשלמותה, אלא גם כשחסרים בה חלקים גדולים - "שתיים (מחיצות) כהלכתן ושלישית אפילו טפח", "דופן עקומה עד ארבע אמות", לבוד, גוד אחית וכו'.

והוא הדין – מידת השלום, השלום הוא כל כך יקר, וכל כך חיוני, שגם אם לא ניתן להשיגו בשלמותו, ראוי להשתדל להשיגו גם בצורה חלקית, גם בצורה מקוטעת, ובלבד שיהיה שלום בין איש לרעהו ובין יחיד לציבור וכו'.

"גדול השלום", ואנו מבקשים ומתפללים על השלום גם אם יהיה רק בבחינת סוכה, שרק ההלכות המיוחדות מכשירות אותה.

נקודות לסיכום החלק השלישי:

- ☞ חג הסוכות מגיע בעקבות הימים הנוראים ומסמל את הצלחתנו - תשובתנו התקבלה. כמו כן מעניק לנו החג הזדמנות "לאסוף פנימה" את המסרים הרוחניים שלמדנו במהלך החגים.
- ☞ היציאה מבתנו בסוכות מחזקת את התפיסה כי ה' הוא המקור לבריאותנו הפיזית; כמו כן, מביע מעשה זה את האמונה בה' כמגן היחיד שלנו.
- ☞ החלפתו של מקום מגורים קבוע במקום מגורים ארעי מבטאת את הרעיון כי העולם הזה הוא זמני וממקדת אותנו בערך הנצחי של עיסוקים רוחניים.
- ☞ קיום מצוות הסוכה מגיע בתקופה שבה אנו עלולים, באופן טבעי, להתנאות ביבול שאספנו - ועל מכן מסייע לנו להימנע מגאווה ולהכיר בכך שה' הוא המקור האמיתי להצלחתנו.
- ☞ הסוכה מסמלת את השלום, ומסריה של הסוכה הם המפתח להשגת אחדות אמיתית בעולם.

סיכום השיעור

מדוע אנו מצווים לעבור לסוכה למשך שבוע?

חג הסוכות מזכיר את החוויה של אבותינו כאשר יצאו ממצרים והלכו במדבר. כשם שהם התגוררו בסוכות, כך אנחנו עושים. בנוסף לכך, אנו חייבים להכיר בכך שהדרך היחידה לשרוד בסביבה הקשה של המדבר הייתה בזכות ההגנה המיוחדת של ה' מפני פגעי הטבע ומפני אויבים. בכך מזכירה הסוכה אף את ענני הכבוד שליוו את בני ישראל תוך כדי נדודיהם במדבר.

מדוע נהגו חג הסוכות בעונה שנראית לא מתאימה?

ניתן לצפות כי יחגגו את חג הסוכות באותה תקופה שבה חוגגים את חג הפסח, משום שאף חג זה מזכיר את האירועים הנוגעים ליציאת מצרים. אך אנו חוגגים את סוכות בתשרי משום שזאת התקופה המתאימה ביותר להעביר את המסר של סוכות - שה' הוא מקור שגשוגנו והגנתנו. כשאנו חושפים את עצמנו לפגעי הטבע, עם תחילתו של החורף, כפי שעשו אבותינו, אנו מפגינים את אמונתנו בה'.

בנוסף לכך, ענני הכבוד שאותם מייצגת הסוכה הסתלקו מעם ישראל לאחר חטא העגל, וחזרו רק בחמישה עשר לחודש תשרי, היום הראשון של סוכות.

מהי משמעותם של ארבעת המינים?

הלולב והאתרוג טומנים בחובם סמליות עמוקה. כל אחד מארבעת המינים מייצג סוג אחר של יהודי, ואיגודם יחדיו לשם מצווה הינו קריאה לאחדות בעם ישראל.

בנוסף לכך, ארבעת המינים מייצגים ארבעה חלקי גוף שונים, וכך מציינים כי עלינו לעבוד את ה' בכל גופנו ומאודנו. בסוכות, אנו מנענעים את ארבעת המינים לכל כיוון כדי לחזק את הרעיון כי ה' נמצא בכל מקום ואנו מודים לו על ברכתו.

אילו מסרים עמוקים ניתן להפיק מן הסוכה?

הישיבה בסוכה מחזקת את הרעיון כי ה' הוא המקור לבריאותנו הפיזית. בנוסף לכך, זהו מעשה המכריז על אמונתנו כי ה' הוא מגיננו היחיד. עזיבת בתינו הנוחים אל מגורים ארעיים מבטאת את הרעיון כי כל העולם הזה הוא ארעי, וכך אנו מתמקדים בערך הנצחי של עיסוקים רוחניים. הסוכה עצמה היא סמל לאמונה ולשלום שניתן להגיע אליהם כאשר העולם שואף לחיים רוחניים.